

A SZOVJET HADSEREG HADMŰVELETEI MAGYARORSZÁG FELSZABADÍTÁSÁÉRT

Zentai Gyula alezredes

A német fasiszmus hatalomrajutása után, Horthy, Gömbös és a többi fasiszta politikus, Magyarországot szorososan odakötötte Hitler fasiszta Németországához. Az ország gazdasági életét egyre jobban alárendelték a „harmadik birodalom” gazdasági és katonai érdekeinek. A vasuti szerelvények százai szállították a magyar élelmiszert a fasiszta Németországba. Amikor aztán Hitler áruló módon megtámadta a Szovjetuniót, katonailag is bevonta ebbe a harcba Magyarországot. Így vált az ország, a nép érdekei ellenére, a hitleri kalandorpolitika részesévé. Ez az aljas szövetség Hitlerrel, csatlakozás az úgynevezett „tengelyhez” és „antikommunista paktum”-hoz, nemcsak azt jelentette hazánk számára, hogy résztvett a fasiszta blokkban, hanem azt is, hogy ezzel elveszti függetlenségét. Így is lett.

Horthy ellenvetés nélkül teljesítette Berlin parancsait és gyakorlatilag Magyarországot nem az úgynevezett „kormányzó”, hanem a német követ irányította.

Magyarország 1941 júniusában a hitleri Németországgal együtt indult harcba a Szovjetunió ellen. Ez a bűnös együttműködés a fasiszta hódítókkal, legszégyenteljesebb lapja a magyar történelemnek.

A voronyezsi és doni harcokban Horthy legjobb hadosztályai semmisültek meg. Az ország áruló vezetői azonban még ezekután sem ébredtek tudatára bűneik súlyának. Hitler követelésére Horthy újabb hadosztályokat küldött a frontra. Horthy Magyarországa a dolgozó nép érdekei ellenére továbbra is résztvett a szennyes háborúban.

A szovjet csapatok szívós védelmi harcokban felmorzsolták a válogatot német hadosztályokat, ellentámadásba mentek át és lendületesen közeledtek az ország határához. Páni félelem fogta el ország áruló vezetőit, ennek ellenére mégis tovább folytatták a háborút a fasiszta Németország oldalán. Horthy nem akart szakítani Hitlerrel, sőt minden ellenkezés nélkül belement, hogy a németek teljesen megszállják az országot, ami 1944 március 19-én meg is történt.

Az ország megszállásával a még meglévő látszatfüggetlenség is elveszett. Minden legális pártot — a fasiszta párt kivételével — betiltottak, az országban egyre fokozódott a véres terror.

A fronton ezalatt gyökeres változások történtek.

1944 októberében a szovjet csapatok, teljesítve Sztálin parancsát, továbbfejlesztették támadó hadműveleteiket, áttörték a német és magyar csapatok megerősített állásait a Kárpátokban, megkezdték hazánk felszabadítását.

Katona-politikai helyzet 1944 őszén.

A hazánk felszabadítása érdekében folytatott hadműveletek szerves részét képezik azoknak a hatalmas csapásoknak, melyeket a Szovjet Hadsereg 1944 folyamán hajtott végre.

A Sztálingrádnál bekövetkezett világtörténelmi jelentőségű fordulat után a német hadvezetés az egész arcvonalon védelelre kényszerült és a stratégiai kezdeményezést végleg a szovjet hadvezetés vette át. Az 1943-as év nagy csatáiban a Szovjet Hadsereg Orel, Belgorod, Harkov és Szmolenszk körzetében további súlyos veszteségeket mért a fasisztákra és az arcvonal középső részén 500, déli részén pedig 1500 km-re vetette őket vissza. E hadműveletek eredményeképpen 1943 végén, a szovjet csapatok már Finnország határán, Leningrád, Nevel, Zsitomir, Zaporozsje vonalában, majd délen a Dnyepr mentén állottak.

Az 1944. évi támadó hadműveletek célját a Főparancsnokság a Szovjet Hadsereg számára abban jelölte meg, hogy folytatnia kell a fasiszta Németország főerőinek szétzúzását, végleg meg kell tisztítani a Szovjetunió egész területét a fasiszta bitorlóktól, a szövetségesekkel együttműködve katonailag teljesen össze kell törni a német hadigépezetet és az elnyomott európai népeket fel kell szabadítani a fasizmus igája alól.

E történelmi feladatok megvalósítására a Szovjet Hadsereg 1944-ben tíz hatalmas, megsemmisítő csapást mért az ellenségre. E csapások mindegyike annak a nagyszabású hadászati tervnek alkotórésze, melyet maga Sztálin dolgozott ki, s melyet az ő irányításával hajtottak végre a Szovjet Hadsereg csapatai.

A Szovjet Hadseregnek 1944 első napjaiban megindított támadása áttörte a németek védelmét Leningrádnál és megteremtette a Balti Szovjet Köztársaságok felszabadításának feltételeit. A február-márciusi hadműveletek következtében felszabadult egész Ukrajna és a szovjet arcvonal déli szárnya Kolomeánál elérte a Kárpátokat, s ezzel a németek arcvonalának déli szárnyán hatalmas beszögelés keletkezett. Április, május folyamán a szovjet csapatok megtisztították Krimet, majd június végén Fehér-Oroszországban, júliusban pedig Lvov irányába indítottak hatalmas támadást. Augusztus elejére felszabadult egész Fehér-Oroszország, továbbá Lengyelország és Litvánia egy része és az arcvonal közepe és északi szárnya kiegyenesedett. A Szovjet Hadsereg nyári támadásai a németeket arra kényszerítették, hogy tartalékaik nagy részét a déli frontról az északira helyezték át és Kelet-Poroszország határait védelmezzék.

1944 augusztus elején a szovjet csapatok arcvonala a rigai öböltől egyenesen délre a duklai hágóig, majd innen Kolomeán és Jassyn át Odessza irányába húzódott (1. sz. vázlat).

A 2. és 3. Ukrán Front csapatai 1944 augusztusában a Jassy—Kisinyev-i csatában megsemmisítő vereséget mértek a német és román csapatokra. A vereség hatása alatt Románia augusztus 23-án kilépett a háborúból és 2 nappal később hadat üzent Németországnak. A Romániát át déli irányba törő 3. Ukrán Front sikeres hadműveleteinek eredményeképpen szeptember 8-án Bulgária is kapitulált és szeptember 11-én szintén hadat üzent Hitlernek.

A 2. Ukrán Front csapatai Románia megtisztítása után szeptember második felében áthaladtak a Déli Kárpátok szorosain és 1944 szeptember 25-én elérték Torda, Arad, Temesvár területét. A 3. Ukrán Front csapatai ezen idő alatt befejezték Bulgária teljes felszabadítását és Belgrád irányába törtek előre. A 4. Ukrán Front csapatai szeptember végén átkeltek a Kárpátok előhegyein és elérték Csehszlovákia északi és keleti határait (2. sz. vázlat).

A német hadvezetés, látva a fenyegető helyzetet — mindenképpen biztosítani akarta az arcvonal déli szárnyát és mindent elkövetett, hogy utolsó csatlósát megtarthassa. A Szovjet Hadsereg magyarországi előretörése a német hadvezetést az utolsó csatlós elvesztésén kívül a magyarországi, ausztriai, csehszlovákiai és sziléziai nyersanyagforrások, továbbá embertartalékok elvesztésével is komolyan fenyegette, ezenkívül veszélyeztette a németek összeköttetését az Észak Olaszországban, Jugoszláviában és Görögországban működő fasiszta csapatokkal.

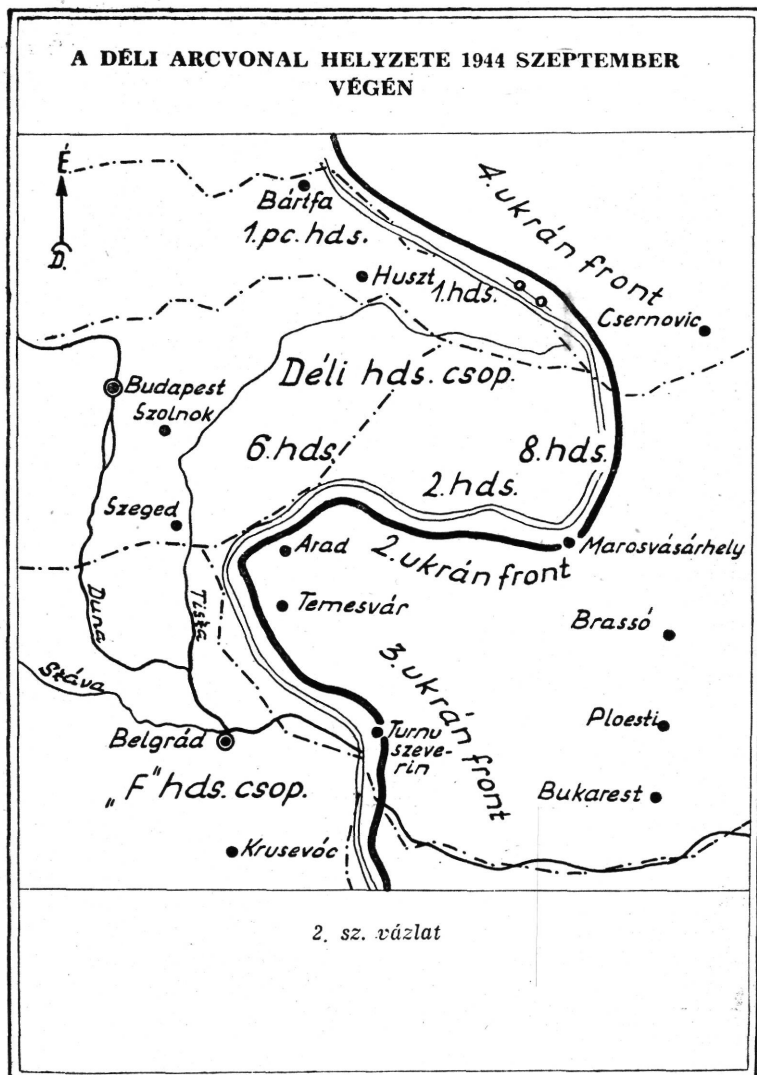
A 2. és 4. ukrán frontok erőivel szemben a német „Déli hadseregcsoport” harcolt, melynek kötelékébe a 6. és 7. német, valamint az 1. és 2., majd később felállított 3. magyar hadsereg tartoztak.

A 4. Ukrán Front jobbszárnyával szemben az Északi hadseregcsoport-hoz tartozó 1. német páncélos hadsereg védekezett. A 3. Ukrán Fronttal szemben az „F. hadseregcsoport” működött.

A hitlerista vezérkar a déli hadseregcsoportot részben a hátszárnyból, részben más arcvonalokról 14 hadosztálllyal, az „F. hadseregcsoportot” pedig kb. 5 hadosztálllyal erősítette meg. Végeredményben a hitlerista csapatok ereje Magyarországon és Jugoszláviában kb. 70 hadosztályt tett ki.

Az 1944 szeptember végén kialakult helyzet (2. sz. vázlat) jellegzetessége az a nagy kiszögélés, melyet a szovjet csapatok Torda, Arad, Turnu-Severin területén birtokbavettek. Ez a hídfőállás kitűnő lehetőséget nyújtott a szovjet hadvezetés számára a Budapest, és a Tiszántúl irányba való előretörésre, továbbá a Jugoszlávia felszabadításáért folyó harcban, különösen a Belgrád irányába, majd a Száva völgyében indítandó hadműveletekhez.

A Szovjet Főparancsnokság terve és a hadműveletek előkészítése.

A szovjet hadvezetés a Magyarország elleni támadás főcsapásának irányául az Arad—budapesti irányt választotta. A főcsapás ezen iránya nemcsak a legkedvezőbb, a terep szempontjából a legalkalmasabb, a legkevesebb véráldozattal járó utat jelölte meg a szovjet csapatok számára, hanem egyúttal a fasiszták legérzékenyebb pontja, az ország fővárosa ellen irányult. Budapestnek a magyarországi hadműveletek szempontjából döntő politikai és hadászati jelentősége volt. Politikai jelentőségét az adta meg, hogy a másfélmillió lakosú fővárosnak, az ország legnagyobb ipari és közigazgatási központjának, a munkásmozgalom magyarországi fellelegvárának felszabadítása döntően befolyásolta Magyarország további szerepét a háborúban. Budapest felszabadítása volt az előfeltétele annak, hogy Magyarországot is le lehessen választani a hitleri Németország oldaláról és be lehessen vonni a fasizmus elleni csatásorba.

Budapest hadászati jelentősége abban állott, hogy sajátos földrajzi helyzeténél fogva, továbbá a fővárosban összefutó út- és vasúthálózat miatt, kulcspontját képezte az Ausztria irányába való további előnyomulásnak. Hadászati fontosságát növelte az a tény, hogy Magyarország iparának jelentős része Budapesten összpontosult, melynek elvesztése a háború anyagi alapjainak döntő csökkentését eredményezte a németek számára.

Az Arad—Budapest irányú főcsapás ezenkívül a Keleti Kárpátokban harcoló fasiszta csapatokat is a teljes bekerítés veszélyének tette ki és megnyitotta a Kárpátok átjáróit a 4. Ukrán Front csapatai számára.

A Szovjet Főparancsnokság általános terve alapján a főcsapást Budapest irányába a 2. Ukrán Front balszárnyának kellett mérnie. A főcsapással egyidejűleg a front középső szakaszán elhelyezett csapatoknak Debrecen irányában kellett csapást mérniök a Tiszától keletre működő fasiszta erőkkel, azzal a feladattal, hogy felszabadítsák Észak-Erdélyt.

A 3. Ukrán Front feladatát a Főparancsnokság abban határozta meg, hogy szabadítsa fel Jugoszláviát, majd nyugati irányból biztosítsa a Duna—Tisza-közén Budapest irányában előretörő 2. Ukrán Front balszárnyát. A 4. Ukrán Front csapatainak — a 2. Ukrán Front támadásának érvényesülése után — a Kárpátokon keresztül kellett támadnia Cseh-szlovákia felszabadítására.

A szovjet hadvezetés ragyogóan oldotta meg a korszerű stratégia egyik legnehezebb problémáját, a hadászati meglepést. A Szovjet Hadsereg 1944. évi összes támadó hadműveletei — köztük a Magyarország felszabadítása érdekében folytatott hadműveletek is, mind a főcsapás irányát, mind a támadás időpontját illetően, teljesen váratlanul érték az ellenséget. Annak következtében, hogy a német vezérkar teljes bizonytalanságban volt a szovjet csapatok következő csapásának helyét és idejét illetően, a német tartalékok az arcvonal mentén ide-oda utazgattak és csaknem minden esetben elkésve érkeztek rendeltetési helyükre. Ezzel szemben a szovjet Főparancsnokság tartalékait mesterien

használta fel, ami biztosította a csapás hatalmas mélységét és a támadás állandó lendületét.

A szovjet hadvezetés a meglepést azzal biztosította, hogy a támadást széles arcvonalon, egyszerre indította meg, az átcsoportosításokat teljesen rejtve hajtotta végre és hogy a csapatok és törzsek igen nagy figyelmet fordítottak az álcázás szabályainak tökéletes betartására.

Külön ki kell emelnünk a törzsek szerepét és jelentőségét, a hadműveletekben. A törzsek tervszerű, előrelátó és jól megszervezett munkája döntő mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a Szovjet Hadsereg csapatai az eléjük tűzött feladatokat maradéktalanul végre tudták hajtani.

A hadműveletek lefolyása.

Előretörés a Tiszáig

(3. sz. vázlat)

A németek Magyarország-i védelmüket erősen kiépítették. Hatalmas és mélyen tagozott védelmi övet létesítettek. A természetes akadályokat műszakilag megerősítették. A csapatok mozgására alkalmas utakat föld-erődökkel, támpontokkal és egyéb tábori erősítésekkel lezárták. Jól megszervezett tűzrendszerük lehetővé tette, hogy állásaik minden megközelítési útvonalát hatásos tűz alatt tartsák. A német-magyar csapatok szívesen védekeztek és igyekeztek megakadályozni a Szovjet Hadsereg kijutását az Alföldre.

A németek mindenáron meg akarták állítani a szovjet előretörést, ezért a kevésbé veszélyeztetett területről elvont erőkkel erősítették védelmüket.

A támadás, melynek előkészületei igen jól rejtve és álcázva történtek, teljesen váratlanul érte a német és magyar katonai vezetést.

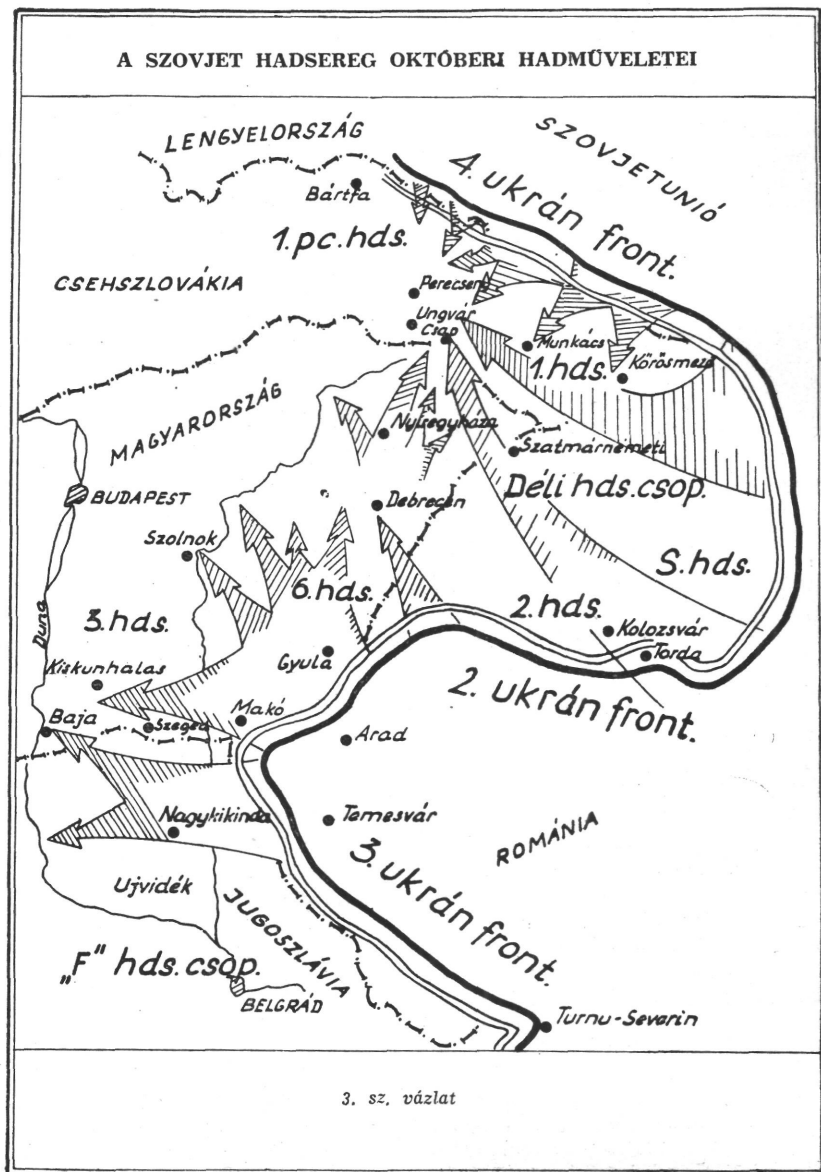
A támadás közepén a főirányban hatalmas, összpontosított tüzérségi és légitámadással kezdődött. A gyalogság a gyalogsági nehéz fegyverek és kísérő harcokocsik támogatásával, a tüzérségi tűz oltalma alatt kis csoportokban hatolt be az ellenséges fészkek oldalába és hátába.

Tüzérségből, rohamtüzérségből és műszakiakból összeállított páncél-elhárító tüzér tartalékok és mozgó műszaki zártelepítő osztagok jó szolgálatot tettek az ellenséges harcokocsi egységekkel végrehajtott ellenlökések elhárításában.

A 2. Ukrán Front támadása azzal fenyegette a hitlerista erőket, hogy a szovjet csapatok a védelmet áttörik és kijutnak az Alföldre. Ennek megakadályozására a fasiszták hadműveleti tartalékaikat, köztük páncélos erők nagyrészét is bevetették.

A 2. Ukrán Front jobbszárnyával Kolozsvár felé támadott, ezzel lekötötte az ellenség tartalékait, ugyanakkor közepével Arad területén hatalmas csapást mért a hitlerista csapatokra.

Az erdős, hegyes, erősen tagolt terep ellenére a szovjet csapatok már a támadás első napján (október 6.) áttörték az ellenség erős és

mélyen tagozott védelmét, kiértek az Alföldre és elfoglalták Gyula és Makó városokat.

A keletkezett résbe a szovjet vezetés azonnal nagy lovas, páncélos és gépesített kötelékeket vetett be, melyek továbbfejlesztették a támadást Debrecen irányába.

A németek minden kísérlete, hogy ellenlökéseikkel megakadályozzák a szovjet csapatok előretörését, sikertelen maradt.

Október 9-én a szovjet gyorscsapatok már Debrecen és Nagyvárad előterében voltak.

A németek három páncélos hadosztályból és erős gyalogsági egységekből álló csoportja megkísérelte, hogy Nagyváradot kézben tartsa, de a szovjet csapatok koncentrikus támadása megtörte ennek a csoportnak az ellenállását, így a város 12-én végleg felszabadult.

A német-magyar csapatok a Tiszánál igyekeztek megállítani a szovjet támadást és erős folyóvédelmet építettek ki.

A szovjet páncélos ékek Aradtól nyugatra már október 8-án elérték a Tiszát, ugyanaznap Govorunenkov tbk. páncélosai elfoglalták Szentest és háromnapos harc után nemcsak az ellenség tiszai hadfőjét számolták fel, hanem a folyón átkelve, annak jobbpartján több hídfőt létesítettek.

A német és magyar csapatok a Tiszánál hevesen ellenálltak, tíz ellenlökést kíséreltek meg; de mindegyik sikertelen maradt.

A támadás balszárnyán a 2. Ukrán Front balszárnya együttműködve a 3. Ukrán Front csapataival, átkelt a Tiszán és október 11-én elfoglalták Szegedet, majd a hídfőt észak felé kibővítve, s visszaverve egy erős német ellenlökést, október 24-én felszabadították Kiskunhalast.

A 3. Ukrán Front csapatai még október 9-én átkeltek a Tiszán, 12-én elfoglalták Szabadkát, azután 21-én már elérték Bajánál a Dunát.

A német parancsnokság a további előretörés megakadályozására Debrecen, Szolnok, Kecskemét területén sietve új erőket vont össze. Október első felében 11 új hadosztály érkezett ebbe a térségbe.

Az ellenség nagyvárad-i csoportjának megsemmisítése után a 2. Ukrán Front csapatai Debrecen irányába törtek előre.

Október 13-a és 18-a között a harcok már a város határában folytak. Október 19-én a szovjet csapatoknak lendületes támadással sikerült Debrecentől keletre 17 km-re a Szatmárnémeti, Nagykároly felé vezető vasútvonalakat elvágni és ezzel elszakítani a debreceni erőcsoportot az Erdélyben harcoló német egységektől.

A szovjet csapatok elfoglalták a várost, kemény harcokban megsemmisítették a helyőrséget.

Az itt vívott harcokban teljesen megsemmisült a 23. német p-cs, a 45. német g. hadosztály, valamint a magyar 19. könnyű és 4. tart. hadosztályok.

A szovjet csapatok Nyiregyháza felé folytatták támadásukat. A várost a német-magyar csapatok mindenáron meg akarták tartani, ezért Hajdúhadház területéről ellenlökést terveztek a mélyen előretört szovjet

ék ellen. Az ellenlökést a szovjet csapatok visszavetették, majd október 22-én elfoglalták Nyiregyházát, azután a következő napon Nyiregyházától É-ra elérték a Tiszát.

A szélső jobbszárnyon, a 2. Ukrán Front jobbszárnyának csapatai Kolozsvár irányában támadtak, lekötötték az ellenség tartalékait és ezáltal elősegítették a közép- és balszárny hadműveleteit. Október 11-én elfoglalták Kolozsvárt, melyet erős német páncélos kötelékek védtek, majd folytatva az előnyomulást, október 25-én befejezték Erdély felszabadítását és a következő napokban elérték Csapot.

A helyzet Kárpátalján és az Északi Kárpátokban. A 2. Ukrán Front sikeres támadása lehetővé tette, hogy a 4. Ukrán Front támadása az Északi Kárpátok területén kibontakozzék és Csehszlovákiának segítségét nyújtson. Október 18-án a Szovjet Hadsereg egységei már átkeltek a Kárpátok gerincén, elfoglalták Körösmezőt és elérték a Tisza felső folyását. Még ugyanezen a napon birtokbavették Máramarosszigetet, mely mint erősen védett és berendezett támpont igen akadályozta a szovjet csapatok előnyomulását.

Október 24-én lendületes éjjeli támadással a 4. Ukrán Front egységei elfoglalták Husztot, amely délről és keletről fedezte Munkácsot. Munkácsot a fasiszta német csapatok nagymértékben megerősítették és itt heves ellenállást fejtettek ki. A szovjet csapatok több irányból támadva, behatoltak a városba és szívos utcai harcokban megsemmisítették az ott védekező német csapatokat.

Ungvárt északról a perecsenyi erődítmények védték. A szovjet csapatok október 27-én a védelmet áttörve, elvágták az ellenség visszavonulási útját és több irányból előretörve október 27-én estig elkeseledett utcai harcok után felszabadították Ungvárt.

Október 29-én elfoglalták Csapot és ezzel Kárpát-Ukrajnát végleg megtisztították a fasiszta csapatoktól.

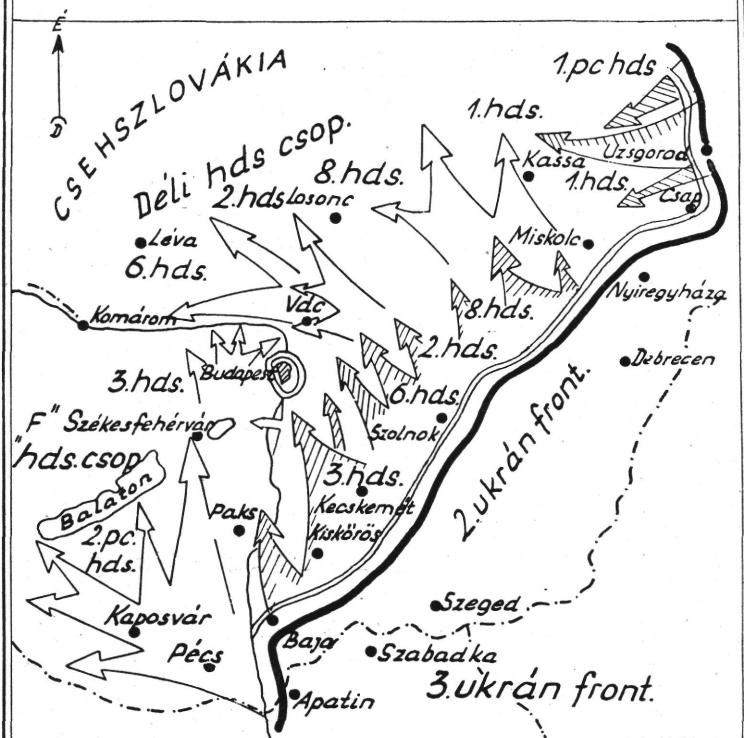
Ugyanez idő alatt a szélső balszárnyon a 3. Ukrán Front csapatai a hősiessen harcoló jugoszláv partizánokkal együtt október 20-án 4 napos heves harc után felszabadították Belgrádot. Ezután együttműködve a bolgár csapatokkal, továbbfolytatták Jugoszlávia felszabadítását. Ezzel a 3. Ukrán Front igen erősen veszélyeztette a Görögországban lévő német csapatok hátát és biztosította dél felől a Magyarországon harcoló 2. Ukrán Front balszárnyát. Az erős szovjet nyomásra a Balkánon működő német csapatoknak ki kellett üríteni Jugoszláviát és vissza kellett vonulniuk Horvátország és Magyarország területére.

Hadműveletek a Duna-Tisza közén.

A 2. és 3. Ukrán Front csapatainak sikeres októberi hadműveletei a szovjet hadvezetés számára megteremtették a Budapest elleni támadás közvetlen lehetőségét. (4. sz. vázlat.)

A Főparancsnokság terve alapján a Budapest elleni főcsapást a 2. Ukrán Front Duna-Tisza közén működő erőinek kellett mérni. Ezzel

A 2. ÉS 3. UKRÁN FRONT HADMŰVELETEI
BUDAPEST FELSZABADÍTÁSÁÉRT.

4. sz. vázlat:

Jelmagyarázat

≡ Helyzet 1944 október végén.

⇨ Hadműveletek 1944 november végén.

⇨ Hadműveletek 1944 dec. és 1945 jan.-ban.

egyidejűleg a front jobbszárnyán működő csapatoknak Szolnok körzetéből északi és nyugati irányba, Magyarország északi iparvidéke ellen kellett támadniok és biztosítaniok kellett a front főerőinek jobbszárnyát. A 3. Ukrán Front feladata volt, hogy a Dráva torkolatától északra foglaljon hídfőt a Duna jobb partján, a Dunántúl felszabadítását célzó további hadműveletekhez.

A hitlerista és nyilas csapatok Budapest védelmére erős, mélyen lépcsőzött védelmet szerveztek.

A 2. Ukrán Front csapatai október 28-án a Duna-Tisza közén áttörték a makacsul védekező fasiszták állásait és november 1-én felszabadították Kisköröst és Kecskemétet, 3-án pedig elérték a Budapesttől 21 km-re lévő Alsó-Némedit.

A német hadvezetés — a szovjet csapatok gyors és váratlan előretörése következtében, mely már Budapestet közvetlenül veszélyeztette — arra kényszerült, hogy a Budapest alá irányított tartalékait részenként, menetből vesse be, ami természetesen gyors megsemmisülésüket eredményezte.

A 2. Ukrán Front csapatainak a Duna-Tisza közén végrehajtott gyors előretörése egyik ragyogó példája azoknak a nagyszerű teljesítményeknek, amelyeket a Szovjet Hadsereg a magyarországi hadműveletekben is felmutatott. Az őszi eszések, a rossz utak, az ellenség makacs ellenállása és a mélyen tagolt védelmi rendszer ellenére a szovjet csapatok öt nap alatt több mint 60 km-t tettek meg harcolva és helyenként napi 20 km-t nyomultak előre.

November 3-tól kezdve a fasiszták ellenállása Budapest irányába észrevehetően megerősödött. November 5-én öt páncélos hadosztállyal Kecskeméttől északnyugatra ellencsapást kíséreltek meg.

A nagy sietve megindított ellencsapás azonban a szovjet csapatok szívs ellenállásán felmorzsolódott és a 2. Ukrán Front Duna-Tisza közén támadó csapatai, leküzdve az ellenség minden erőlködését, november végére elérték Budapest külső védelmi övezetét.

A front jobbszárnyán támadó csapatok november 9-én Szolnok és Polgár között átkeltek a Tiszán, az átkelést követő második napon átvágták a budapest—miskolci vasútvonalat és november végéig felszabadították Gyöngyös, Hatvan, Eger városokat.

Miközben a 2. Ukrán Front magára vonta az ellenség főerőit, a 3. Ukrán Front csapatai november 29-én Mohácsnál meglepetésszerűen átkeltek a Dunán és hatalmas hídfőt létesítettek a Dunántúl eileni támadáshoz.

A Budapest bekerítésére indított hadművelet a nagy kiterjedésben harcoló több front hadműveleti együttműködésének ragyogó példája. A 2. Ukrán Front csapatainak Budapest déli szegélyéig történt előretörése megteremtette a lehetőséget arra, hogy a 3. Ukrán Front a Duna-Tisza közén felzárkózzék és a mohácsi Duna-átkelésre előkészülhessen. Miközben a 2. Ukrán Front csapatai magukra vonták és felőrölték az

ellenség főerőit, a 3. Ukrán Front a dunai átkelést viszonylag gyengébb erőkkel szemben hajtotta végre.

A 4. Ukrán Front ez alatt az idő alatt igen nehéz feltételek mellett, hegyes, erdős terepen, szakadatlan esőben és feneketlen sárban tört előre Csehszlovákia felszabadítására. A földrajzi tényezők és az időjárási viszonyok miatt előnyomulásának üteme természetesen jóval lassúbb volt, mint a tőle balra támadó 2. Ukrán Front csapataié.

A Budapesten körülvárt fasiszta erők megsemmisítése.

Magyarországnak a Németország oldalán vívott háborúból való kiugrasztásáért folytatott harc jelentős mértékben arra irányult, hogy Budapestet felszabadítsák és a város közvetlen térségében elhelyezkedő nagy ellenséges csoportosítást szétverjék.

A Szovjet Hadsereg ellenállhatatlan erővel támadt, szétverte az útjába került fasiszta csapatokat és szorosan felzárkózott Budapest külső védelmi gyűrűjéhez.

A Szovjet Hadsereg sikerei teljesen demoralizálták az ellenség táborát. Szálasi fasiszta bandájából alakult kormány december 9-én elmenekült Budapestről. A felszabadított területeken a demokratikus erők a kommunisták vezetésével, fokozott erővel folytatták munkájukat és a Magyar Nemzetgyűlés összehívására vonatkozó előkészületeiket.

Budapest felszabadításáért vívott harcba tevékenyen kapcsolódtak be a magyar partizánok is. A magyar partizánparancsnokság október 16-a után azt az utasítást adta az országban működő partizán osztagoknak, hogy jöjjenek ki az erdőkből és hegyekből, lépjenek fel támadón, vonuljanak az ország belsejébe, Budapest felé.

A magyar partizánok kivették részüket Budapest felszabadításából. A fasiszta hadvezetés legsebezhetőbb pontja ebben az időben Budapest volt. Mindez nagy és fontos feladat elé állította a partizánokat és a magyar hazafiakat. Ennek felismerésében a magyar partizánparancsnokság elrendelte, hogy azok a partizánosztagok, amelyek még nincsenek útban Budapest felé, azonnal induljanak és fokozzák minden erővel harcukat. A partizánok összeköttetésbe léptek a visszavonuló honvéd egységekkel, igyekeztek felvilágosítani azokat arról, hogy Ausztriába viszik őket. Fokozták a fasiszta hazaárulók irtását.

A szovjet hadvezetés a 2. és 3. Ukrán Front csapatainak novemberi hadműveleteivel megteremtette a budapesti fasiszta erők bekerítéséhez a feltételeket.

A 2. Ukrán Front csapatai délen Budapest előterében, keleten pedig a Cserhát és Mátra átjárói előtt állottak. A 3. Ukrán Front Pécs körzetében hatalmas hídfővel rendelkezett a Dunántúl felszabadítása érdekében folytatandó hadműveltekhez. Az így kialakult helyzetben a szovjet főparancsnokság terve az volt, hogy a 2. Ukrán Front jobbszárnyával

Gyöngyös és Hatvan térségéből, a 3. Ukrán Front jobbszárnyával pedig a pécs—szekszárdi hídfőből kiindulva, gyors előretöréssel bekeríti és megsemmisíti a Budapest körzetében összevont nagy fasiszta erőket.

A fasiszták, miután felismerték helyzetük kritikus voltát, erők zömét Budapest bekerítésének és arcvonaluk szétdarabolásának megakadályozása érdekében Székesfehérvár és Balaton körzetében, illetve, hogy megakadályozzák a szovjet előnyomulást a csehszlovákiai iparvidékre, Miskolc körzetében összpontosították.

A Budapest bekerítésére irányuló hadműveletek december első napjaiban indultak meg. A főparancsnokság azt a feladatot állította a 2. Ukrán Front parancsnoka — Malinovszkij marsall — elé, hogy Tahi irányából támadjon Neszmély általános irányban, biztosítsa magát északnyugat felől, érje el a Dunát Neszmély—Esztergom szakaszon és a 3. Ukrán Front csapataival együttműködésben kerítse be az ellenség budapesti csoportosítását. A 3. Ukrán Front parancsnoka — Tolbuchin marsall — azt a feladatot kapta, hogy a Velencei-tó körzetében törje át az ellenség védelmét, támadjon Esztergom általános irányba. érje el a Duna déli partját, vágja el az ellenség nyugat felé irányuló összeköttetését és a 2. Ukrán Fronttal együttműködésben zárja körül az ellenség budapesti csoportosítását.

Ezek szerint a Főparancsnokság elgondolása mindkét front egyidejű koncentrikus csapásában állott Esztergom—Neszmély általános irányban és mindkét front belső szárnyainak együttes találkozó csapásaival Budapest elfoglalása.

A Főparancsnokság elgondolása értelmében a frontparancsnokok meghatározták az összefegyvernemi hadseregek és a gyorsan mozgó magasabb egységek feladatait. Az előkészületek december 19-ig folytak, december 20-án pedig megkezdődött a támadás.

A 2. Ukrán Front páncélos magasabb egységei a támadás első napján elérték Lévát és a Garamot, a balszárnyon elfoglalták Nagyborzsöny útcsofópontot. Az ellenség többszöri ellenlökését elhárítva, december 26-án Esztergom társágében elérték a Duna északi partját.

December 20-án reggel hatalmas tüzérségi és légi előkészítés után a 3. Ukrán Front csapatai szintén támadásba lendültek a Velencei-tótlól keletre és nyugatra.

December 23-án — a hadművelet 4. napján — a jobbszárnyon működő szovjet páncélos magasabb egységek előretörték Herceghalom vasútállomásig, elvágták a Budapestről nyugatra vezető vasutat, így a budapesti ellenséges csapatok rendkívül válságos helyzetbe kerültek. Ugyanezen a napon a front csapatai 100 km-ig szélesítették ki az át-törést, melynek mélysége elérte a 27 km-t. Estére elérték Székesfehérvár északnyugati szélét.

Továbbiakban az események sokkal élénkebb ütemben zajlottak. A front jobbszárnyán működő páncélos magasabb egységek kelet felé fordulva, előretörték Budapest nyugati széléhez és megkezdték a város

elleni harcot. Slein tábornok csapatai, amelyek északkeleti irányban támadtak, december 26-án a balszárnyon támadó magasabb egységekkel Budakalász térségébe értek, ahol felvették az összeköttetést a Duna balpartján lévő szovjet csapatokkal. Így megalakult a bekerítés belső arcvonala.

Ugyanazon a napon — december 26-án — a front csapást mérő csoportjainak páncélosai elérték a Dunát, elfoglalták Esztergomot és felvették az összeköttetést a 2. Ukrán Front csapataival. Zaharov tábornok balszárnyon támadó csapatai a front gépesített és lovas magasabb egységeivel összeköttetésben Nyergesujfalu, Bánhida, Zámoly, Polgárdi vonalát érték el és ezzel megalkották a bekerítés külső arcvonalát. Az elkövetkező 3—4 nap alatt a külső arcvonal helyenként még 10—15 km-re tolódott nyugati irányban.

Az ellenség a legkeményebb ellenálást a balszárnyon, Székesfehérvártól északnyugatra tanúsította. Itt több ellenlökést hajtott végre, naponta 100—150 harckocsit és rohamlöveget alkalmazva. Az ellenség a jelek szerint ellentámadáshoz készülődött, miért is a Főparancsnokság parancsa értelmében a szovjet csapatok a bekerítés külső arcvonalán december 31-én védelembe mentek át.

Miután a budapesti erők teljes körülzárása befejeződött, az itt bekerített ellenséges erők elszigetelődtek.

A felesleges vérontás és áldozatok elkerülése végett, valamint azért, hogy a város polgári lakosságát megkíméljék, a szovjet parancsnokság ultimátumot küldött a bekerített csapatoknak, hogy kedvező feltételek mellett tegyék le a fegyvert. A válasz a parlamenterek galád meggyilkolása volt, amely ténnyel az egész fasiszta vezetés magára vállalta a magyar főváros elpusztításáért és sok békés polgári lakos életének kioltásáért a felelősséget. A szovjet parlamenterek megölése nemzetközileg jogellenes, barbár, a katonai erkölcsöt és az emberiséget megcsúfoló, bestiális cselekedet volt, mely élénken rávilágított az egész fasiszta rendszer vezetésének céljaira és módjaira.

Megindult a harc a magyar főváros felszabadításáért.

A fasiszta vezetőség mindent megtett, hogy Budapestet megtartsa. A város területét hatalmas erődde változtatták át. Az összes sarokházakat oldalozó erődde rendezték be. Az utcákon és tereken árkokat ástak, sok akadályt és műszaki zárat építettek, aknamezőket, harckocsi elleni árkokat, drótakadályokat, torlaszokat és barrikádokat létesítettek. Azokat a fontos épületeket, amelyeket nem lehetett védelemre berendezni, felrobbantották. Ahol visszavonulásra kényszerültek, ott a lehetőség szerint mindent aláaknáztak, elpusztítottak (hídjaink).

A pincékből, ablakokból, golyószóró és géppuska fészkeket létesítettek, innen tartották tűz alatt az utcákat. Gyakori ellenlökésekkel igyekeztek meggátolni a fontosabb támpontok elfoglalását, vagy visszacserezni a már elfoglalt állásokat.

Ellenlökéseiket páncélos és rohamtüzér egységek támogatták.

A német fasiszta csapatok aljas módszerekhez folyamodtak. Ellenlökéseiknél a helyi lakosságot — nőket és gyermekeket sem kímélve — hajtották maguk előtt.

A harcok elsősorban a sarokházak birtokbavételéért folytak, amelyekre a hitleristák a város védelmét alapozták. Ilyen kiépített támpontok megtámadásánál a szovjet rohamcsapatok tüzérségi támogatás mellett (melyet legtöbbször közvetlen irányzással lőtt a szovjet tüzérség) kézi-gránátokat dobtak a pincékbe és az ablakokba, betörték a földszintre, azután fokozatosan megtisztították az egész háztömböt. Ha nem sikerült az ellenséget arcban megközelíteni, akkor a rohamcsoporthoz hátról vagy oldalról aláaknázták a ház falait, és az így támadt résen keresztül hatoltak be a házba.

Az utcai harcok jellegzetessége az összes fegyvernemek szoros és hathatós együttműködése volt. Különösen nagy segítséget nyújtott a légierő, amely nemcsak éjjel-nappal támadta az ellenséges állásokat, hanem megakadályozta, hogy a fasiszták légiereje utánpótlást szállítson a bekerített csapatoknak.

Január 9-ig a szovjet csapatok már az összes peremvárosokat elfoglalták és birtokba vették a löversenyteret, amely leszállóhelyül szolgált az utánpótlást szállító repülőgépeknek. Németek ezután már csak ejtőernyővel tudtak utánpótlást ledobni.

Az ellenség január első felétől nagy üzemanyaghányban szenvedett, ezért harckocsijainak zömét álló tűzfészekként alkalmazta. Az üzemanyag hiánya korlátozta a még dolgozó üzemek teljesítőképességét is. Amikor a szovjet csapatok január 9-én a Hoffher—Schrantz gépgyárat elfoglalták, melyet a németek harckocsijavításra rendeztek be, az ellenség nem tudta többé harckocsijait kijavítani és pótolni.

Január 15-én a szovjet csapatok a Nagykörút vonalát, január 18-án pedig Pestet szabadították fel.

A fasiszták most a város nyugati részén, Budán igyekeztek megvetni a lábukat. Felrobbantották az összes dunai hidakat és felhasználva a Citadellát és a budai vár épületeit, melyek a pesti részt uralták, tűz alatt tartották az összes megközelítési útvonalakat.

A fasiszták itt sem tarthatták sokáig magukat. A szovjet csapatok merész rajtaütéssel február 7-én elfoglalták a Sashegyet, amely a németek által megszállt városrész fölött uralkodott. Február 10-én és 11-én szívós harcokban megtörték az ellenség védelmét a budai körúton, elfoglalták a Vérmezőt, a németek utolsó tábori repülőterét.

A körülbírt fasiszta csapatok 11-én megkísérelték a kitörést a Moszkva-tér—Malinovszki-fasor irányában.

Február 12-én a 2. és 3. Ukrán Front csapatai rohammal elfoglalták a várat és a Citadellát, 13-án véglegesen befejezték Buda megtisztítását.

A győzelem után Sztálin napiparancsban a következőket parancsolta meg:

„A 2. Ukrán Front csapatai a 3. Ukrán Front közreműködésével másiél hónapos ostrom és a nagy városban vívott szívós harcok után február 13-án befejezték a Budapesten körülzárt ellenséges erőcsoport megsemmisítését és ezzel teljesen birtokba vették Magyarország fővárosát, Budapestet, a németek fontos stratégiai támpontját és megnyitották az utat Bécs felé. A Budapestért vívott harcok folyamán a 2. Ukrán Front csapatai több mint 110.000 ellenséges katonát és tisztet ejtettek foglyul a budapesti erőcsoport német parancsnokával, Pfeffer-Wildenbruch vezéreztredes és törzsével együtt, továbbá nagymennyiségű fegyvert és különféle hadianyagot zsákmányoltak...”

Ezzel a győzelmükkel a 2. és 3. Ukrán Front csapatai megnyitották az utat Bécs—Pozsony, valamint Ausztria és Csehszlovákia iparvidékei felé. Ezzel befejeződött a szovjet hadsereg győzelmes 9. csapása.

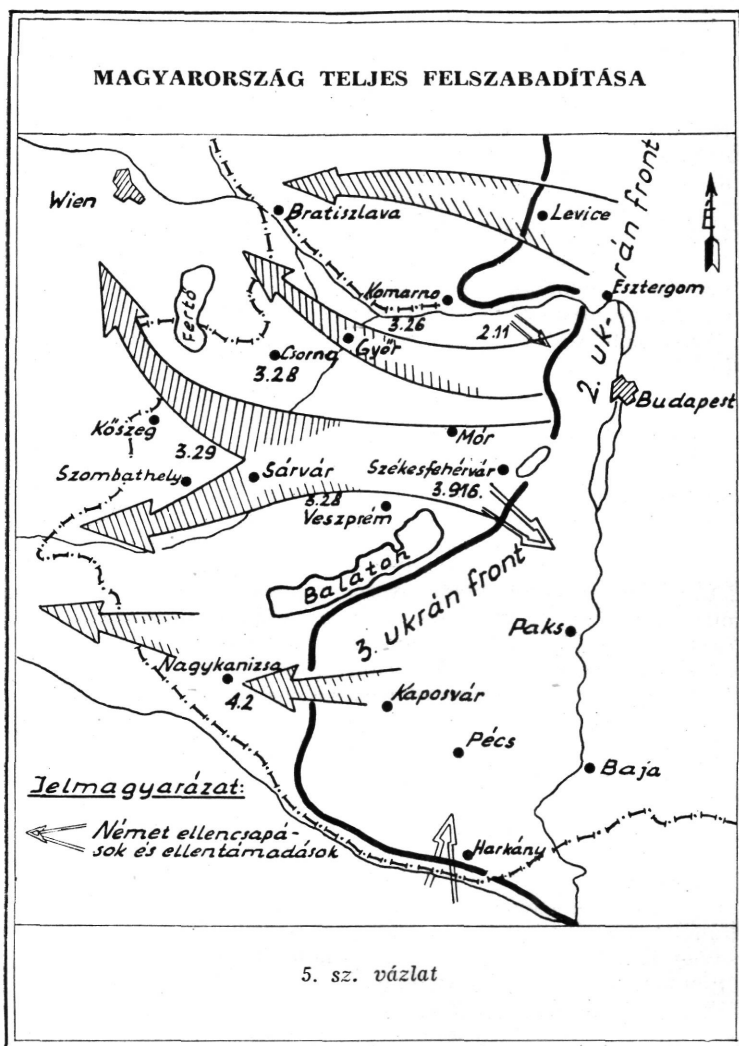
Magyarország teljes felszabadítása.

A fasiszta főparancsnokság tekintet nélkül a budapesti erőcsoportjának felszámolására, új ellencsapást szervezett Komáromtól keletre eső területről. Erős gyalogsági és harckocsi kötelékek február 17-én kezdték meg ellencsapásukat és keletre igyekeztek visszavetni a szovjet csapatokat. Február 19-ig sikerült is némi helyi sikert elérni, egyes helyeken benyomták az arcvonalat, de a védelmet sehol sem tudták áttörni. A 2. Ukrán Front mindinkább fokozódó ellenállása az ellencsapást megállította. A következő napokban a fasiszták újabb tartalékokat vetettek be és tovább erőltették a támadást. Ezzel akarták biztosítani ugyanis a bratislavai irányt. Nyolcnapos védelmi csatában a 2. Ukrán Front felőrölte a német erőket, úgyhogy azok kénytelenek voltak a további átütési kísérletekről lemondani.

A német parancsnokság még egy hatalmas ellentámadást tervezett magyarországi állásainak megtartására, megjavítására. A magyarországi arcvonal ugyanis fedezte a Németországba délről vezető utakat és Magyarország elvesztése a déli német hadiipari bázis kiesését is jelentette. Ezenkívül a német főparancsnokság úgy vélte, hogy egy Magyarországon elért jelentősebb siker megmentheti a hitleri Németország erősen megtépázott katonai tekintélyét és megerősítheti az Oderához visszavert fasiszta hadsereg harci szellemét, sőt megállíthatja a szovjet hadsereg Berlin elleni támadását is.

Ezekből az elképzelésekből kiindulva szervezte meg a német fővezérség ellentámadását azzal a céllal, hogy a Balatontól északkeletre és délre fekvő területről, valamint a Dráva déli partjáról előretörve szétveri a Duna jobbpartján működő szovjet erőket, azután a Dunán Budapest és a Dráva közt eltérve, a Duna balpartján hídfőket foglaljon, melyek a további támadáshoz kiinduló alapot szolgáltatnak.

A kalandor terv megvalósítására a fasiszták nagy gyalogsági és páncélos erőket összpontosítottak. 11 páncélos hadosztályt vontak ösz-

se, ezek közül 4 páncélos hadosztályt a 66. SS páncélos hadtestből a Rajna-vidékről, a nyugati arcvonalról hozták át. A támadó csoportot hatalmas tüzérségi és légerőkkel erősítették meg, melyet a fasiszta hadvezetés ugyancsak a Nyugati Front tartalékából vont el.

Március 6-án indult meg a német ellentámadás, melynek súlya a Balatontól északkeletre egész keskeny sávon bontakozott ki. A szovjet csapatok szívós védelemmel örölték fel a németek támadó erejét úgy, hogy csak újabb páncélos tartalékok bevetésével sikerült a németeknek némileg hátrább szorítani a 3. Ukrán Front egységeit. A védelmi csata március 16-ig tartott, amikor a német támadás gyengülni kezdett.

A német főparancsnokság a Balaton körzetében végrehajtott ellentámadással egyidőben a Szovjet Hadsereg oldala és háta ellen egy csapat kísérelt meg a Dráva mentén. Sikerült is a bolgár csapatok védelmébe betörni és a Dráva balpartján egy hídfőt létesíteni. Ennek ki-mélyítését a 3. Ukrán Front parancsnoksága megakadályozta azzal, hogy az 1. Bolgár Hadsereg segítségére két hadosztályt vetett be, melyek együttműködve a bolgár csapatokkal, tizenkét napos harc után felszámolták a balparti hitlerista erőket.

A német támadások még tartottak, amikor a 3. Ukrán Front csapatai a tartalékok beérkezése után támadásba mentek át.

Áttörték a fasiszta csapatok fővédelmi övét, behatoltak a német védelem mélységébe és az így keletkezett résbe gyorscsoportokat vetettek be, melyek Székesfehérvárt megkerülték, egy részük a város irányában támadt, másik részük pedig a Balaton felé vette az irányt. Mialatt az ellenséges páncélos csoportokat széjjelverték a támadó szovjet erők, több mint 100 km-es arcvonalon 70 km-t törtek előre és elfoglalták Székesfehérvárt, Mórt, Zircet és Veszprémet.

A fasiszták új csapatokat vetettek be az áttörés területére és kihasználva a természetes akadályokat, próbálták védelmüket megszilárdítani. A szovjet csapatok megkerülték az ellenség főerőit és biztosító csapatait, átkeltek az útjukba eső természetes akadályokon, az ellenség oldalába és hátába törtek.

Március 26-án Pápát és Devecsert, március 28-án pedig átkelve a Rába folyón, Csornát és Sárvárt foglalták el. Március 29-én a 3. Ukrán Front csapatai lendületes csapással Szombathelyt, Kapuvárt és Kőszegét foglalták el, majd átkelve az osztrák határon, megkezdték előrenyomulásukat Bécs felé.

A 3. Ukrán Front a Balatontól délre is támadásba ment át és áttörve a fasiszták védelmét, megtisztították a Balaton és a Dráva közti területeket, április 2-án elfoglalták a lispei olajvidéket, április 4-ére pedig felszabadították az utolsó magyar községeket is.

Ezzel egyidejűleg a Duna déli partján előnyomuló 2. Ukrán Front balszárnya március 28-án elfoglalta Győrt és április 2-án pedig átlépte az osztrák határt.

Ezzel befejeződött a fasiszta Németország utolsó szövetségesének — Magyarországnak — a teljes megtisztítása az ellenségtől. Balaton környékén a fasiszták ellentámadásának visszaverése, valamint Magyarország teljes felszabadítása átmenet volt a bécsi hadműveletek megkezdéséhez.

A Szovjet Hadsereg hazánk teljes felszabadítása érdekében folytatott befejező hadműveleteit a támadás rendkívül gyors üteme jellemezte. A hadműveletek az 1945. kora tavaszi hónapjaiban igen rossz időjárási viszonyok közepette zajlottak le. Az esős időjárás az egyébként is rendkívüli módon igénybevett utakat a járhatatlanságig feláztatta. A terepen való közlekedés szinte lehetetlen volt. Hatalmas, az esőzésektől megáradt víziakadályok állottak az előnyomuló szovjet csapatok útjában. A vasútvonalakat és műtárgyakat a visszavonuló fasiszták felrobbantották és tönkretették. Mindehhez járult az ellenség elkeseredett ellenállása, mely az időjárás és a terepadta minden lehetőséget felhasznált a védelem megerősítése érdekében. A Szovjet Hadsereg hadműveletei azonban ennek ellenére bámulatos gyorsasággal folytak le.

A szovjet hadvezetés az arcvonal több szakaszán merész súlyképzéssel mély rést vágott az ellenség védelmében és az így keletkezett résbe bevetett gyorscsapatokkal kimélyítette a sikert a hadműveleti mélységben. A gyorscsapatok nem bocsátkoztak hosszadalmas harcokba az ellenálló támpontokkal, hanem azokat megkerülve, folytatták előretörésüket. A visszamaradt ellenálló támpontokat a gyorscsapatokat követő lövészek számolták fel.

A támadás rendkívül gyors ütemében igen nagy szerepe volt a hadtápnak, mely a harc minden helyzetében biztosítani tudta a csapatok lőszerrel, élelemmel, üzemanyaggal és egyéb anyagokkal való ellátását, kifogástalanul megszervezte és végrehajtotta a kiürítést és utánzállítást.

Magyarország teljes felszabadítása — a II. világháború további kiemenetelét illetően — azt jelentette, hogy kiesett a náci hadigépezetből az utolsó csatlós is, a németek stratégiai védelmének egész déli szárnya megingott és nyitva állt az út a szovjet csapatok számára Németországnak délről való megtámadásához, közvetlen veszély fenyegette az ausztriai és sziléziai német hadiipari bázisokat.

A 9. csapás, hazánk felszabadítása, a Nagy Honvédő Háború egyik legnagyobb hadművelete. Ez a hadművelet ismét egyik nagyszerű bizonyítéka a szovjet stratégia és taktika utólérhetetlenségének és a dicső Szovjet Hadsereg legyőzhetetlen erejének.

A Szovjet Hadsereg nagy felszabadító hőstettét és Sztálin generálistiszimusz nagylelkűségét a baráti és ma már szövetségessé vált magyar nép szentül őrzi emlékezetében.